

Nr 86.

Av herrar **Bergman** och **Wagnsson**, om höjning av arvodena till biträden å rektorsexpeditionerna vid de allmänna läroverken.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 1 föreslås under punkt 164 av åttonde huvudtiteln att riksdagen måtte öka den i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående posten: arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna med 4,500 kronor till 46,200 kronor. Nämnda höjning är föranledd av den pågående utvidgningen av vissa äldre läroverk samt inrättandet av nya statsläroverk med tillämpning av hittills gällande beräkningsgrunder för dessa arvoden.

I underdånig skrivelse den 3 november 1930 har skolöverstyrelsen emellertid hemställt även om höjning av de nu utgående arvodena åt biträden på rektorsexpeditionerna, varigenom skulle möjliggöras, att rektorerna i ökad utsträckning befriades från en del tidsödande göromål, som lika väl kunde skötas av mindre kvalificerad och därför billigare arbetskraft. Skolöverstyrelsen redogör i nämnda skrivelse till en början för de grunder, enligt vilka sådana arvoden nu utgå, och anför därvid följande:

»Biträden å rektorsexpeditionerna finnas för närvarande anställda vid samtliga allmänna läroverk med undantag för dem, vilka äro under ombildning från kommunala mellanskolor, och vid vilka ännu endast en årsklass förstatligats.

I de beräkningar av arvodena till biträden å rektorsexpeditionerna under budgetåret 1930—1931, som legat till grund för 1930 års riksdags beslut i ärendet och som sedan av överstyrelsen tillämpats vid fördelning av anslaget, förutsatte överstyrelsen i huvudsak följande beräkningsgrunder.

För varje fullständigt förstatligat läroverk skulle utgå ett grundarvode med följande belopp:

för högre allmänt läroverk	400 kronor
för realskola med dubbla linjer	300 »
för 5-årig realskola	150 »
för 4-årig realskola	100 »

För varje 50-tal, varmed lärjungeantalet vid högre allmänt läroverk överstiger 200, vid realskola med dubbla linjer överstiger 200, vid 5-årig realskola överstiger 150, vid 4-årig realskola överstiger 150, skulle tillkomma ett belopp av 50 kronor, varvid ett överskjutande lärjungeantal av minst 25 skulle räknas som helt 50-tal.

För realskola, som var under utvidgning till högre allmänt läroverk, skulle utan hänsyn till realskolans organisation räknas med ett grundarvode av 300 kronor från och med det år, då två ringar förstatligats, samt från och med det år, då hela gymnasiet upprättats, med 400 kronor. Till läroverk med mer än 200 lärjungar skulle tillägg utgå efter ovan angivna grunder.

För kommunal mellanskola under omorganisation till realskola skulle grundarvodet utgöra 50 kronor från och med det år, då 2 årsklasser övertagits av staten. Från och med det år, då skolan i dess helhet övertagits av staten, skulle räknas med ett grundarvode av 100 kronor. I båda fallen skulle 50 kronor tillkomma för varje 50-tal lärjungar utöver 150, varvid ett överskott av minst 25 skulle räknas som helt 50-tal.

Vid vart och ett av de nya högre flickläroverken förutsattes ifrågavarande grundarvode skola utgå med 100 kronor första året, med 200 kronor andra året, med 300 kronor tredje året och med 400 kronor under fjärde året, då läroverket kunde beräknas vara fullständigt.

Vid provårsläroverken skulle det på angivet sätt beräknade arvodet höjas med 50 kronor, och vid läroverken i Stockholm skulle arvodet sänkas med 50 kronor, med hänsyn till att rektorerna vid dessa läroverk äro befriade från arbetet med rekvisitioner av lärarnas löner.»

Vidare anför överstyrelsen:

»I underdånig skrivelse den 22 juli 1927 anförde överstyrelsen, att det arbete, som påvilade rektorerna vid de allmänna läroverken, undan för undan så ökats, att de icke längre kunde ägna erforderlig tid åt sin viktigaste uppgift, ledningen av det undervisande och uppfostrande arbetet vid läroanstalterna. I nämnda skrivelse erinrade överstyrelsen jämväl därom, att den förestående omorganisationen av det högre skolväsendet syntes innebära så många nya eller modifierade uppgifter för sagda skolväsen eller åtminstone så förändrade förutsättningar för dessa uppgifters fyllande, att det bleve mer än någonsin nödvändigt, att de särskilda läroanstalterna komme under kraftig och insiktsfull pedagogisk ledning. Även oavsett detta syntes den nya organisationen komma att medföra en mycket avsevärd ökning av rektorernas arbetsbörda. Med anledning härav framhöll överstyrelsen som sin uppfattning, att om den berörda utvecklingen i riktning av ständigt ökat arbete för rektorerna utan vidare finge fortgå, skulle resultatet säkerligen komma att bliva sådant, att det icke blott för åtskilliga rektorer utan också för åtskilliga läroverk bleve omöjligt att fungera på ett tillnärmelsevis tillfredsställande sätt. Med anledning härav fann överstyrelsen det vara av utomordentlig betydelse, att den allsidiga utredning angående den ekonomiska förvaltningen vid de allmänna läroverken och vissa andra läroanstalter, som föreslagits i en till Eders Kungl. Maj:t den 10 december 1925 ingiven underdånig gemensam skrivelse från skolöverstyrelsen och riksräkenskapsverket, snarast möjligt komme till stånd.

Ovan omnämnda utredning angående den ekonomiska förvaltningen vid de allmänna läroverken har ännu icke påbörjats, och det är fortfarande omöjligt

att beräkna, när den kan bliva genomförd och när resultatet av densamma kan komma att föranleda sådana statsmakternas åtgärder, att rektorernas arbete med rent administrativa göromål kommer att minskas.

Under den tid, som förflutit, sedan överstyrelsen till Eders Kungl. Maj:t ingav sin ovan berörda underdåniga skrivelse, har den nya läroverksorganisationen börjat genomföras, och det har därvid visat sig, att denna, i överensstämmelse med vad överstyrelsen förklarar sig hava anledning vänta, oundgängligen medfört en mycket stor ökning av rektorernas redan förut allt för tyngande och mångskiftande arbete. Denna ökning betingas visserligen delvis av själva genomförandet av läroverkens omdaning, men en mycket avsevärd del av arbetsökningen kommer utan tvivel att bliva bestående, även sedan omdaningens blivit helt genomförd. Överstyrelsen vill i detta sammanhang särskilt erinra om rektorernas tidsödande arbete med anordnande av den i § 20 av gällande läroverksstadga föreskrivna friluftsverksamheten samt om det ökade arbete med undervisningens planläggning och ledning, som förorsakas av differentieringen å gymnasiet och av det enskilda arbete, som åligger lärjungarna i vissa ringar. För rektorerna vid det stora antal läroverk, som genom omorganisationen gjorts tillgängliga även för kvinnliga lärjungar, hava dessutom ett flertal nya arbetsuppgifter tillkommit.

Det synes överstyrelsen därför uppenbart, att den tidpunkt nu är inne, då det för de flesta rektorer icke längre är möjligt att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina åligganden, och att följaktligen åtgärder snarast möjligt måste vidtagas för att minska det arbete, som för närvarande åligger dem. Det icke blott lämpligaste utan även för statsverket billigaste sättet att avhjälpa de missförhållanden, som uppenbarligen äro för handen, synes överstyrelsen vara att befria rektorerna från en del tidsödande göromål, som lika väl kunna skötas av en person, som saknar akademisk utbildning och därför kan erbjuda billigare arbetskraft. I detta syfte anser sig överstyrelsen nu liksom föregående år böra hemställa om höjning av arvodena åt biträdena på rektorsexpeditionerna.

En dylik höjning skulle icke komma att föregripa den allsidiga utredning angående den ekonomiska förvaltningen vid de allmänna läroverken, som överstyrelsen ifrågasatt, ty höjningen i fråga skulle tvivelsutan i de flesta fall endast komma att föranleda ett överflyttande på skrivbiträde eller ekonomiskt biträde av sådant arbete, som under alla förhållanden snarast möjligt bör avföras från rektorerna.

När det gällt att taga ställning till frågan om vilken höjning av ifrågasatt anslagsbelopp som för närvarande bör ifrågasättas för att åstadkomma en minskning av rektorernas arbete med administrativa göromål, har överstyrelsen ansett det önskvärt att i möjligaste mån begränsa anslagskravet. Om en någorlunda effektiv lindring av rådande missförhållanden skall kunna åstadkommas, torde ifrågasatt höjning beräknas sålunda, att arvodena skulle kunna ökas med i genomsnitt lägst 50 %. Under sådana förhållanden skulle anslagshöjningen kunna beräknas till 23,000 kronor.

Om överstyrelsen får tillfälle att fördela den ifrågasatta anslagsökningen med hänsyn till behovet vid varje särskilt läroverk, kommer densamma i möjligaste mån att användas till att från vederbörande rektorer avlyfta den arbetsökning, som blivit en följd av den nya läroverksorganisationen, men den höjning av anslaget, som överstyrelsen ansett sig böra föreslå, torde icke bli tillräcklig att nämnvärt minska den genomsnittliga arbetsbörda, som före omorganisationen påvilade rektorerna vid de allmänna läroverken. Även om anslagsökningen beviljas, kvarstår således behovet av en definitiv reglering av arbetsförhållandena å rektorsexpeditionerna.»

Angående den här berörda frågan om ändrade grunder för anslagets beräkning har vederbörande departementschef i den ovannämnda kungl. propositionen framhållit, att frågan om lämpligaste sättet för avhjälpande av de av skolöverstyrelsen påtalade olägenheterna vore både vidlyftig och svårlöst och att något slutgiltigt ordnande av arbetsförhållandena å rektorsexpeditionerna icke torde kunna komma till stånd utan förutgången allsidig utredning angående den ekonomiska förvaltningen vid de allmänna läroverken och vissa andra läroanstalter. Departementschefen erinrar vidare om att en av skolöverstyrelsen och riksräkenskapsverket gemensamt gjord framställning om en dylik utredning för närvarande är beroende på Kungl. Maj:ts prövning och att det är hans förhoppning, att möjlighet skall kunna beredas att snart igångsätta denna utredning. Han anser sig därför nu ej kunna förorda den med 23,000 kronor föreslagna anslagshöjningen.

Med hänvisning till vad skolöverstyrelsen i nu berörda fråga anført, torde det enligt vår mening näppeligen kunna anses försvarligt, att icke omedelbart vidtaga åtminstone provisoriska åtgärder för att befria rektorerna från en del av de enklare, men tidsödande administrativa göromål, som nu påvila dem och som utan olägenhet kunna utföras av billigare arbetskraft. Det kan icke vara en klok hushållning under en om- och nydaningstid för de allmänna läroverken som den närvarande, då nya, viktiga uppgifter åligga och för framtiden ålagts den lokala ledningen av dessa, att låta de samtidigt växande rent administrativa åliggandena ytterligare begränsa den redan tidigare alltför beskurna tid, som stått rektorerna till buds för lösandet av deras väsentliga och huvudsakliga uppgift, övervakandet och ledandet av skolans inre arbete. Om intet åtgöres för att avhjälpa de av skolöverstyrelsen påtalade allvarliga olägenheterna av den växande administrativa arbetsbörda, som nu åvilar rektorerna, torde det vara fara värt, att skolorna under nu pågående nydaningsarbete bli utan tillräcklig pedagogisk ledning och att skolans inre arbete och arbetsresultat komma att bli lidande härpå.

Den av departementschefen omförmälda utredningen måste betecknas såsom både vidlyftig och svårlöst och då den ännu icke är igångsatt, torde det dröja länge, innan några resultat av utredningen kunna vinnas. Det kan under sådana förhållanden icke vara tillrådligt att i avvaktan på denna utredningsresultat uppskjuta vidtagandet av de provisoriska åtgärder skolöverstyrelsen i

sin ovan refererade framställning föreslagit, vilka utan att i något avseende föregripa en kommande omorganisation av läroverkens ekonomiska förvaltning dock äro ägnade att i sin mån begränsa och motverka nu rådande, obestriddiga missförhållanden.

Under åberopande av vad sålunda anförts få vi därför hemställa,

att riksdagen ville

dels höja den i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående posten: arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna, utöver det i Kungl. Maj:ts proposition nr 1 under punkt 164 av åttonde huvudtiteln föreslagna beloppet 46,200 kronor med 23,000 kronor och således för ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1931/1932 anvisa ett belopp av 69,200 kronor,

dels ock i anledning därav höja det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken med motsvarande belopp.

Stockholm den 22 januari 1931.

J. Bergman.

Ruben Wagnsson.
